

Закону «Про Національну академію наук України» бути.

27 березня 2013 р. Президія НАН України схвалила Концепцію проекту Закону України «Про Національну академію наук України» та забезпечення розроблення відповідного законопроекту.

Концепція розроблена робочою групою, утвореною розпорядженням Президії НАН України від 4 січня 2012 р. № 1.

Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України доручено разом з робочою групою розробити проект Закону України «Про Національну академію наук України» та до 1 жовтня 2013 р. подати його до Президії НАН України для розгляду та вирішення питання щодо подальшого подання проекту Закону в установленому порядку до Верховної Ради України.

Профспілка на всіх етапах підготовки проекту Закону, а потім і його розгляду у парламенті готова долучитись до роботи над цим важливим документом.

ЦК профспілки і надалі буде інформувати наукову громадськість та профспілковий актив з цього питання.

*Голова Профспілки
працівників НАН України*

А.І.Широков

КОНЦЕПЦІЯ **проекту Закону України** **«Про Національну академію наук України»**

І. Загальні положення

1. Концепція проекту Закону України «Про Національну академію наук України» розроблена на виконання розпорядження Президії НАН України від 4 січня 2012 року № 1, ґрунтується на вимогах Конституції, відповідних законів України та враховує багаторічний досвід діяльності Національної академії наук в Україні, а також практику законодавчого регулювання функціонування аналогічних інституцій, наукової і науково-технічної діяльності в інших державах.

2. На даний час правовий статус та порядок діяльності Національної академії наук України (далі – Академія) визначається Законами України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу», іншими законами, актами Кабінету Міністрів України, Статутом Академії, затвердженим Загальними зборами НАН України 5 квітня 2002 року (з наступними змінами), а також іншими актами, затвердженими Загальними зборами та Президією НАН України.

При цьому, належний рівень та системність правового регулювання діяльності Академії відповідно до її особливого статусу у суспільстві як державної і, разом з тим, – самоврядної організації, та ролі у вирішенні найважливіших завдань забезпечення сталого розвитку України повною мірою не забезпечуються. Не визначено, зокрема, дієві механізми реалізації багатьох завдань, покладених державою на Академію, регулювання її окремих відносин з органами влади тощо.

3. Метою прийняття Закону України «Про Національну академію наук України» (далі – Закон) є суттєве удосконалення правових, організаційних, фінансових та інших засад діяльності Академії, систематизація та визначення на законодавчому рівні найважливіших правових положень, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку в державі фундаментальних та прикладних наукових досліджень, суттєве поліпшення умов для продуктивної роботи працівників Академії, піднесення престижу наукової діяльності в суспільстві, посилення на цій основі ролі та відповідальності науки у справі розв'язання актуальних суспільно значущих соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших проблем, забезпечення належного рівня національної безпеки, зміцнення позицій України на міжнародній арені.

4. Предметом регулювання цього Закону мають бути правовий статус Академії як однієї з найважливіших складових національного багатства

України та вищої державної наукової самоврядної організації; правові механізми та гарантії його реалізації; місце Академії в суспільстві, системі формування та реалізації державної політики, насамперед у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; її відносини з органами державної влади, іншими державними академіями, закладами освіти, суб'єктами господарювання, науковими громадськими організаціями; принципи діяльності та питання організації управління Академією, що мають особливе значення для забезпечення функціонування Академії як державної наукової самоврядної організації, а також кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, фінансове та інше забезпечення діяльності Академії, інші найважливіші питання діяльності Академії, що потребують врегулювання на законодавчому рівні та сприяння у їх вирішенні з боку держави.

Не визначені цим Законом питання діяльності Академії, зокрема щодо порядку утворення та діяльності її органів управління та установ, їх основні повноваження, механізми взаємодії при виконанні покладених на них повноважень, з урахуванням вимог цього Закону та інших актів законодавства повинні врегулюватися Статутом Академії, який розробляється виходячи з статусу Академії як державної і, разом з тим, самоврядної наукової організації.

Статут Академії має затверджуватись Загальними зборами Академії та підлягає реєстрації під час реєстрації Академії в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців як юридичної особи. Зміни до Статуту Академії реєструються в порядку реєстрації внесення змін до статутних документів юридичної особи.

II. Принципи діяльності та основні завдання Академії

5. Академія має здійснювати свою діяльність на основі таких принципів: конституційності і законності, самоврядності, демократичності, гласності та відкритості, наукової об'єктивності, максимальної інтеграції завдань розвитку суспільства, держави, науки, освіти та виробництва. Перелік таких принципів у Законі може бути розширено.

Діяльність Академії з метою ефективного розв'язання покладених на неї задач, виходячи із загальносуспільних інтересів, повинна ґрунтуватися на поєднанні державного регулювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, із самоврядністю Академії, творчою ініціативою наукових колективів, свободою та незалежністю ученого у його наукових пошуках та висновках.

При цьому самоврядність розглядається як право Академії відповідно до цього Закону та інших актів законодавства самостійно врегулювати Статутом Академії та відповідно до нього вирішувати науково-організаційні, фінансово-господарські, кадрові та інші питання її внутрішнього життя,

зокрема, щодо порядку формування системи управління, виборних колегіальних органів, визначення структури Академії, обрання членів Академії, напрямів та тематики досліджень, засад їх виконання, здійснення міжнародних наукових зв'язків тощо.

6. Основними завданнями Академії, виходячи з її статусу як вищої державної наукової організації в Україні, визначаються, зокрема, такі:

- отримання нових фундаментальних знань в галузі природничих, технічних і суспільних наук, підготовка пропозицій щодо їх застосування задля забезпечення сталого розвитку України, ефективного, з урахуванням довгострокових інтересів, розв'язання соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших суспільних проблем;

- координація в установленому порядку фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних і суспільних наук, що виконуються в Україні усіма суб'єктами наукової діяльності, забезпечення діяльності Державної (міжвідомчої) ради з координації фундаментальних досліджень в Україні;

- організація виконання на найвищому рівні відповідно до державних цільових програм і державного замовлення фундаментальних та прикладних наукових досліджень з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, об'єднання з цією метою зусиль вчених та фахівців незалежно від основного місця їх роботи;

- участь у формуванні державної політики в усіх сферах суспільного життя, підготовка щорічних національних доповідей з найважливіших проблем в Україні, здійснення незалежних наукових експертиз, оцінок, прогнозів щодо суспільно-політичного, соціально-економічного, науково-технічного, інноваційного і гуманітарного розвитку держави, стану суспільної свідомості, стану та шляхів розв'язання екологічних проблем тощо, розроблення пропозицій з цих питань та рекомендацій щодо їх реалізації, науково-експертна оцінка проектів стратегічних, прогнозних та програмних документів державного рівня (доктрин, концепцій, стратегій тощо) щодо соціального, економічного, екологічного, гуманітарного та національно-культурного розвитку, внутрішньої та зовнішньої політики, наукової, науково-технічної та інноваційної політики, оборони, забезпечення національної безпеки тощо, вивчення громадської думки щодо їх реалізації;

- підготовка з урахуванням світових тенденцій та потреб держави з встановленою Законом періодичністю Національної доповіді про стан та перспективи розвитку науки в Україні, яка подається на розгляд Президентові України, Верховній Раді України, Кабінетові Міністрів України для врахування при визначенні державної політики, пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, інноваційної діяльності, формуванні Державного бюджету, вирішенні інших питань розвитку держави. Доповідь широко оприлюднюється;

- розроблення та внесення до Кабінету Міністрів України для подання Верховній Раді України на затвердження пропозицій щодо переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, формування із залученням галузевих академій відповідно до затверджених пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки середньострокових пріоритетних тематичних напрямів фундаментальних досліджень, відповідних державних цільових програм з їх реалізації, проведення оцінки тематики фундаментальних досліджень, виконання яких передбачається науковими установами України, та подання Кабінету Міністрів України пропозицій щодо доцільності фінансування їх виконання за рахунок коштів Державного бюджету України;

- участь у вирішенні відповідно до законодавства питань присудження наукових ступенів та вчених звань, забезпечення підготовки науковими установами Академії наукових кадрів вищої кваліфікації;

- виявлення та підтримка утвердження в науковому середовищі талановитих дослідників, сприяння творчому зростанню молодих науковців;

- забезпечення інтеграції наукового потенціалу академій і вищих навчальних закладів, залучення установ та науковців Академії до підготовки фахівців з вищою освітою, поєднання навчального процесу з підготовки фахівців у різних галузях знань з фундаментальними та прикладними науковими дослідженнями, залучення вчених вищих навчальних закладів до виконання Академією фундаментальних, прикладних наукових та науково-технічних досліджень, сприяння підготовці та підвищенню кваліфікації викладацького складу вищих навчальних закладів, а також інших кадрів з вищою освітою, проведення їх стажування на базі відповідних інститутів та інших наукових установ Академії;

- здійснення наукового забезпечення модернізації та інноваційного розвитку економіки України шляхом активізації розроблення і впровадження у виробництво сучасних високих технологій, налагодження на засадах взаємної заінтересованості ефективних науково-технічних, організаційних, фінансових та інших механізмів посилення зв'язків науки з підприємницькою діяльністю, особливо з великим бізнесом, для ефективного впровадження на практиці результатів наукових досліджень, зокрема, шляхом створення на великих підприємствах академічних центрів передових технологій, а також участі у створенні інноваційних наукових, виробничих і учбових комплексів, розроблення та виконання на замовлення бізнесових структур та інших суб'єктів цільових наукових та науково-технічних програм та проектів;

- популяризація науки та наукових досягнень українських учених в Україні та за її межами з метою підвищення престижу наукової діяльності, зміцнення авторитету України;

- сприяння інтеграції вітчизняної науки у світовий науковий простір, розширенню участі наукових установ Академії у міжнародному співробітництві шляхом розвитку співпраці Академії та її інститутів з

міжнародними та зарубіжними академіями наук, товариствами та науковими установами, делегування своїх представників до міжнародних наукових рад, комісій та інших міжнародних консультативних органів, надання додаткової підтримки виданню наукових праць вітчизняних вчених за кордоном та в Україні іноземними мовами, забезпечення належного захисту та реалізації прав вітчизняних вчених на створені ними об'єкти інтелектуальної власності;

- сприяння розвитку діяльності наукових громадських організацій.

Академія щорічно звітує в установленому законодавством порядку про основні результати наукових досліджень, свою науково-організаційну та фінансово-господарську діяльність, використання бюджетних коштів.

7. Для виконання покладених на Академію завдань, із збереженням найважливіших раніше визначених, їй мають бути надані більш широкі додаткові права, зокрема щодо:

- проведення незалежної оцінки тенденцій розвитку вітчизняної та світової науки, технологій, виконання наукових та науково-технічних експертиз, визначення з урахуванням результатів таких оцінок та експертиз в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України, пріоритетних напрямів подальших фундаментальних та прикладних наукових та науково-технічних досліджень в Академії та в цілому в Україні, які затверджуються в установленому законом порядку;

- безоплатного, оперативного одержання в установленому порядку даних державної статистичної звітності та іншої інформації, що перебуває у державній та комунальній власності у розпорядженні відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, для забезпечення ефективної науково-дослідної діяльності інститутів та інших наукових установ Академії та належного виконання покладених на них завдань;

- делегування в установленому порядку представників Академії до рад, комісій, інших консультативних та дорадчих органів, що утворюються Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами для розроблення пропозицій та розв'язання актуальних проблем в державі, підготовки законопроектів тощо, забезпечення належних умов для ефективної роботи цих представників у таких органах;

- створення з найважливіших проблем суспільного розвитку наукових рад, комісій та інших консультативно-дорадчих та координаційних органів Академії, залучаючи до їх складу в установленому порядку не тільки провідних учених Академії, а й учених з інших наукових установ, вищих навчальних закладів, а також представників заінтересованих державних органів, фахівців незалежно від основного місця їх роботи;

- підготовки та подання Президентові України, Кабінетові Міністрів України проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;

- скликання наукових сесій, з'їздів, конференцій тощо для обговорення найважливіших та найбільш актуальних проблем, шляхів їх розв'язання;

- створення в установленому законодавством порядку у структурі Академії вищих навчальних закладів для підготовки фахівців з наукової, науково-технічної діяльності та високотехнологічного виробництва;

- здійснення видавничої та іншої діяльності для поширення наукових знань серед широких верств населення в Україні та за кордоном;

- забезпечення збереження наукового доробку вчених, діячів культури, видатних політичних та громадських діячів у вигляді їх рукописів, креслень, колекцій та інших документів, а також архівних та інших документів установ Академії, які мають особливу наукову, культурну та історичну цінність, проведення їх систематизації та наукових досліджень;

- встановлення та присудження почесних звань, медалей, премій та інших відзнак Академії за видатні наукові досягнення, присвоєння імен видатних вчених науковим установам Академії;

- здійснення повноважень щодо управління об'єктами майнового комплексу Академії відповідно до цього та інших законів;

- здійснення іншої діяльності відповідно до покладених на Академію завдань.

Законом може бути визначено більш широко права Академії для повнішого виконання покладених на неї завдань.

Держава створює належні умови для виконання Академією покладених на неї завдань, роботи її працівників через відповідне фінансове, правове та інше забезпечення наукової та науково-технічної діяльності установ Академії, пріоритетне задоволення потреб інститутів Академії у новітньому обладнанні для проведення наукових досліджень, запровадження пільгового оподаткування господарських операцій, що здійснюються в межах діючих угод і проектів, які мають науково-дослідний характер та виконуються в межах міжнародного науково-технічного співробітництва, державних програм та науково-дослідних проектів.

8. Академія визначається Законом як суб'єкт державної наукової, науково-технічної та інноваційної політики. Проекти нормативно-правових актів, що стосуються питань наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, вносяться в установленому порядку лише після обговорення з Академією та погодження нею. При розробленні та виконанні державних програм Академія може бути визначена їх замовником.

III. Організація діяльності Академії

9. Академія діє відповідно до Конституції України, цього Закону, інших актів законодавства, а також Статуту Академії, який розробляється

відповідно до вимог законодавства та затверджується Загальними зборами Академії.

Академію як юридичну особу представляє її президент.

10. Органами управління Академією є: Загальні збори Академії, Президія Академії; Бюро Президії Академії.

Загальні збори Академії є найвищим органом управління Академії.

Персональний склад Загальних зборів, порядок формування інших органів управління визначаються Статутом Академії.

До структури Академії входять секції та відділення за галузями наук, а також регіональні наукові центри.

Кількість і найменування секцій, відділень і регіональних наукових центрів Академії визначаються Загальними зборами.

11. Основними структурними одиницями Академії та осередками проведення наукових досліджень є її науково-дослідні інститути.

До складу Академії входять також інші наукові установи, вищі навчальні заклади, підприємства, створені в установленому законодавством порядку.

Науково-дослідні інститути та інші установи, підприємства Академії є юридичними особами. Їх перелік ведеться Академією.

Статутом Академії визначаються порядок створення нових, реорганізації або ліквідації існуючих юридичних осіб, що знаходиться у відомчому підпорядкуванні Академії, порядок обрання та затвердження на посадах керівників науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів, а також порядок призначення на посаду та звільнення з посади керівників інших наукових установ, підприємств Академії.

12. Президент Академії, віце-президенти, головний учений секретар обираються Загальними зборами Академії строком на 5 років з можливістю повторного переобрання.

IV. Кадрове забезпечення Академії

13. Основу кадрового потенціалу Академії складають її члени (академіки та члени-кореспонденти), які обираються на конкурсних засадах Загальними зборами Академії в установленому Статутом Академії порядку довічно. Передбачається врегулювати Законом особливості трудових відносин з ними, порядок їх матеріального забезпечення.

14. Прийняття наукових працівників Академії на роботу здійснюється з числа найбільш кваліфікованих вчених та фахівців за результатами конкурсного відбору, порядок проведення якого визначається Президією Академії з урахуванням вимог законодавства.

З метою закріплення в установах Академії найбільш кваліфікованих наукових працівників для них передбачається створення державою належних соціально-побутових умов, поліпшення їх пенсійного забезпечення, можливість надання їм житла, у тому числі службового, тощо.

V. Фінансування діяльності Академії

15. Фінансування діяльності Академії здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Для фінансування виконання наукових досліджень Академії та інших її завдань можуть використовуватись також кошти місцевих бюджетів, доходи від власної господарської діяльності установ Академії, добровільні внески та благодійна допомога, гранти міжнародних та закордонних організацій, доходи від розміщення на депозитах тимчасово вільних коштів, а також інші кошти відповідно до законодавства.

Пропозиції щодо фінансування Академії з Державного бюджету України щорічно в установленому порядку розробляються Академією та подаються до Кабінету Міністрів України.

Законом мають бути передбачені довгострокові гарантії забезпечення стабільного фінансування Академії для виконання нею фундаментальних та прикладних наукових та науково-технічних досліджень, механізми цільового фінансування та ефективного використання результатів виконаних досліджень.

16. Академія та підпорядковані їй науково-дослідні інститути, інші наукові установи та організації є неприбутковими установами.

Свої власні надходження бюджетні установи самостійно використовують для виконання своїх статутних завдань згідно з чинним законодавством. Для зберігання таких власних коштів Академії та її наукових установ та розпорядження цими коштами можуть відкриватись рахунки в банках.

17. Оплата праці працівників Академії здійснюється на підставі цього та інших законів, актів Кабінету Міністрів України в межах бюджетних асигнувань, що затверджуються Академії законами про Державний бюджет на відповідний рік. Передбачається запровадження договірного порядку оплати праці наукових працівників Академії.

Умови оплати праці працівників Академії мають передбачати суттєве підвищення їх посадових окладів, середній рівень яких має бути не менш як вдвічі вищим за середній рівень заробітної плати в промисловості. Має бути

забезпечено стабільну виплату посадових окладів у повному обсязі протягом усього року з надбавками за стаж наукової роботи, роботу в науковій сфері, доплатами за науковий ступінь та вчене звання, з щорічною матеріальною допомогою на оздоровлення, преміюванням у межах фонду преміювання та економії фонду оплати праці, іншими стимулюючими персональними надбавками та доплатами, що має сприяти закріпленню в Україні наукових кадрів, насамперед тих, які досягають найбільш вагомих наукових результатів і є найбільш перспективними.

VI. Особливості управління майном Академії

18. Особливості управління майном Академії мають визначатися цим Законом згідно з положеннями чинного Закону України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу», за яким на даний час Академія як суб'єкт управління об'єктами державної власності вирішує питання щодо володіння, користування та розпорядження наданим їй державою майном. Слід також передбачати встановлення Законом з урахуванням вимог Цивільного і Господарського кодексів України та сучасних потреб додаткових дієвих механізмів досягнення ефективного управління таким майном. При цьому мають бути уточнені та конкретизовані діючі механізми, передбачаючи усунення протиріч, недопущення неправомірного використання та відчуження майна Академії, зокрема шляхом приватизації, оренди з викупом та за іншими процедурами, включаючи й за претензіями кредиторів. Доцільним є розширення прав інститутів Академії з питань управління закріпленим за ними майном.

Передбачається уточнити особливості управління, реалізації та захисту майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створюються в наукових установах Академії.

Мають бути суттєво розширені права наукових установ Академії з розпорядження майном, набутим за рахунок власних коштів.

Передбачається запровадження більш жорсткої процедури відчуження земельних ділянок, що знаходяться в користуванні Академії, включаючи й для суспільних потреб.

Слід встановити, що продаж майна Академії можливий лише на конкурсних засадах з направленням одержаних при цьому коштів, як і при відчуженні майна Академії у інших випадках, включаючи й при оптимізації її майнового комплексу за рішенням відповідних органів управління Академії, виключно на розвиток Академії, зміцнення її матеріально-технічної бази.

VII. Внесення змін до законів у зв'язку з прийняттям цього Закону

19. Прийняття Закону України «Про Національну академію наук України» вимагатиме внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», які передбачатимуть, насамперед, більш чітке визначення статусу Національної академії наук України як вищої наукової державної самоврядної організації в державі, розмежування правового регулювання щодо Національної академії наук та галузевих академій наук, внесення до цього Закону положень щодо особливостей правового режиму діяльності галузевих академій наук, їх статусу та майнового комплексу, порядку управління ним тощо.

Передбачається також внесення відповідних змін до Законів України «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», «Про наукову і науково-технічну експертизу», інших законів, Податкового кодексу України з метою узгодження їх положень із Законом України «Про Національну академію наук України», який передбачається розробити та прийняти за цією Концепцією.

VIII. Очікувані результати прийняттям цього Закону

20. Прийняття цього Закону сприятиме поліпшенню умов для розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні, підвищенню її ефективності, забезпеченню кращого використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб суспільства, посиленню наукової обґрунтованості державної політики, удосконаленню діяльності та посиленню ролі Національної академії наук України у суспільному житті.